

Bamboo in Musical Discourse: Spirit, Technology and Human Communication

Ramón Pagayon Santos

ABSTRACT

In the larger Southeast Asian region, three important elements nurture and sustain, as well as cultivate the life of peoples within its territorial boundaries. These are 1) water, 2) rice, and 3) bamboo (Wessing, 1988). More than their prominence and abundance in the physical and material existence of the peoples in the entire region, these elements possess a distinct value and significance in their quality and way of life. Since the beginning, the bamboo (more than stone and other material elements), has been considered as a principal tool in the cultivation of the region's civilization. In the realm of human communication, particularly in the field of musical expression, the present writing deals with the value of bamboo as a societal medium in communing with the spirit world, nature, and the human species. The discussion focuses on two concepts about sounds produced through the materiality of the bamboo: 1) sounds that are measured in terms of their power to penetrate the spirit world, and 2) the sounds structured through the use of technology and the physical laws in order to create meaningful structures and languages that are in harmony with his physical being and his natural environment.

Keywords: *bamboo, sounds, spirit world, technology*

Kawayan sa Musika: Espiritu, Teknolohiya at Ugnayang Pantao

BUOD

Sa kalakhan ng Timog-Silangang Asya, may tatlong pinakamahalagang bagay na sinasabing siyang nagdudulot ng buhay at umaaruga at naglilinang sa pamumuhay ng mga sakop nitong

lipunan. Ang tatlong ito ay: 1) tubig, 2) bigas, at 3) kawayan. (Wessing, 1998) Higit sa pagiging laganap ng mga ito sa kapaligiran at sa kabuhayan ng mga namamayan ng buong rehiyon, ang mga sangkap na ito ay may mga natatanging halaga sa uri at pamamaraan ng pamumuhay. Buhat pa sa sinapupunan, ang kawayan, (highit pa sa bato at iba pang materyal pangkultura), ang tinatayang isang pangunahing kasangkapan sa paglinang ng kabihasan sa buong rehiyon. Sa konteksto ng komunikasyong pantao at larangan ng musika, tatalakayin ng kasalukuyang usapin ang kahalagahan ng kawayan bilang gamit ng kalipunan sa pakikiugnay sa mga espiritu, sa kalikasan, at sangkatuhan. Bibigyang pansin dito ang dalawang palaisipan tungkol sa mga tunog na nalilikha sa pamamagitan ng kawayan: 1) mga tunog na sinusukat ayon sa bisa at kapangyarihan nito na makalagos sa daigdig ng mga espiritu; at 2) ang paglinang ng tunog sa pamamagitan ng teknolohiya at mga batas pangkalikasan upang bumalangkas ng mga makahulugang istruktura at wika na bumabagay at nauugnay sa mga pisikal na katangian ng tao at ng kanyang kapaligiran.

Keywords: *komunikasyon, humanismo, ispiritwalismo, kalikasan, teknolohiya, tunog*

PANIMULA

Sa kalakhan ng Timog-Silangang Asya, may tatlong pinakamahalagang bagay na sinasabing siyang nagdudulot ng buhay at umaaruga at naglilina sa pamumuhay ng mga sakop nitong lipunan. Ang tatlong ito ay: 1) tubig, 2) bigas, at 3) kawayan. (Wessing, 1998) Higit sa pagiging laganap ng mga ito sa kapaligiran at sa kabuhayan ng mga namamayan ng buong rehiyon, ang mga sangkap na ito ay may mga natatanging halaga sa uri at pamamaraan ng pamumuhay, maging sa ilalim ng kanilang pagkakaugnay-ugnay o sa kanilang indibidwal na katangian at ambag. Sa usapin ng kanilang pagkakaugnay-ugnay, hindi mahirap isipin na ang yaman ng buhay at buong kapaligiran sa Timog-Silangang Asya ay nakasalalay sa biyaya ng tubig na siyang dumidilig sa loob ng halos kalahating taon sa malalawak na lupain, kapatagan at bulubundukin man, kung saan matatagpuan ang mga pinakamayamang kagubatan at taniman na siyang nagdudulot ng mga materyal na biyaya sa pangkalahatang kabuhayan - sa pamamahay (kahoy at kawayan), pagkain kasama na ang bigas at mga bungang-kahoy, iba't ibang tanim pangkalusugan

- sari-saring sangkap sa paggagamot ng karamdaman, at marami pang bagay na tumutugon sa mga materyal at pisikal na pangangailangan ng tao.

Kung tutunghayan naman natin ang mga bukod-tanging halaga ng tatlong elementong ito, ang higit na malawak at malalim na kahulugan ng bawat isa sa ating buhay dito sa Timog-Silangang Asya hindi lamang mararanasan sa dimensiyong pisikal o materyal kundi na rin sa mga gawaing may kaugnay sa diwa, damdamin, kaisipan at pakikitungo sa iba't ibang daigdig na labas sa kasarinlan ng bawat nilalang o ng bawat lipunan.

Atin munang bigyang pansin ang elemento ng tubig sa konteksto ng tubigan tulad ng mga malalawak ng ilog kagaya ng Mekong at Yangze sa Tsina, ang Chao Phraya sa Thailand, kasama na ng mga lawa tulad ng Tonle Sap sa Kampuchea o ng Lanao dito sa Pilipinas, pati na ng iba't ibang karagatan na pumapaligid sa maraming kapuluan at mga pampangin ng buong rehiyon. Sa kasaysayan ng mga kabihasnang at lipunan sa Timog-Silangang Asya, ang mga tubigang nabanggit ang siyang nagbibigay daan sa dinamikong ugnayan ng iba't ibang kultura. Salungat sa mga unang paniniwala ng mga taga-kanluran at iba pang taga-labas na ang mga kultura sa Asya ay istatiko at halos di nagbabago sa loob ng mga daan-daang taong nakalipas bago dumating ang panahon ng kolonisasyon, walang isang araw na ginawa ang Diyos sa kabuhayan ng mga tagarito na hindi nagbabago ang iba't ibang aspeto ng buhay panlipunan at pangkultura. Dala na rin ito ng walang humpay na pagpapalitan, maging sa mga materyal na bagay tulad ng mga kalakal hanggang sa mga iba't ibang gawi at kaalaman, tulad ng teknolohiya, wika, mga pananampalataya, at mga sining. Dahil na nga sa mga tubigang nabanggit, patuloy ang malayang galaw, pagpapalitan at paglipat-lipat ng kaugalian sa mga kalipunan ng Timog-Silangang Asya, maging sa pamamagitan ng mga kasunduan at pakikipagkapanalig o ng digmaan at pananakop.

Sa dako naman ng bigas, hindi lang ito kinikilalang pangunahing kakanin ng mga taga-Timog-Silangang Asya, kundi ito na rin ang siyang elemento na nagdudulot ng daan sa pagpapatibay ng pananampalataya at pagkilala sa mundo ng Kapoonan at mga espiritu na siyang umaaruga sa buhay pangkatawang-lupa at pang-tao. Ayon sa sa maraming mito sa rehiyon, mayroong tatlong maaaring pinanggalingan ang bigas: 1) sa kalangitan o sa ibang lupalop ng mundo, 2) buhat sa kaharian ng

Santos

kadiliman, at 3) buhat sa katawan ng isang pumanaw na ninuno. Marami ring mito ang nagsasaad na ang bigas ay naggaling sa katawan ng espiritu. Sa Pilipinas, higit na laganap ang huling paniniwala. Ayon sa mga katutubong pananampalataya, ang bigas ay hindi lamang isang bagay na handog ng kapoonan kundi ang siya mismong kinapapalooban ng espiritu buhat sa nakatataas na sansinukob. Sa ganitong pananaw, ang bigas ay isang sangkap na hindi maaaring mawala sa isang ritwal. Ang isa niyang bukod-tanging gamit ay bilang pangunahing sangkap sa paggawa ng alak tulad ng *tapey*. Ang proseso ng mismong paggawa kung saan ang pagdurog ng mga butil nito ay kumakatawan sa sakripisyo at transpormasyon ng isang materyal na bagay upang maging isang inuming na may taglay na lakas at nakakapagdulot ng kakaibang kamalayan. Ang kamalayang ito ang pumupukaw at nagpapalaya sa diwa sa malikhaing paglalakbay upang lumikha ng mga matulain at masining na ekspresyon. (Santos, 2004)

Tunghayan naman natin ngayon ang kawayan na siyang tampok na paksa sa panayam na ito.

Bilang panimula, ibig ko sanang pagtibayin muna ang kahalagahan ng kawayan sapol pa sa sinapupunan ng kabihasnang Timog-Silangang Asya.

ANG KAWAYAN SA SINAPUPUNAN NG KABIHASNAN

Sa larangan ng Arkeyolohiya, tinataya na hindi gaanong umunlad ang mga implemento o kasangkapang gawa sa bato sa Timog-Silangang Asya. Sa ganitong uri ng aralin, ang teknolohiya na batay sa bato o “lithic technology” ay isang pangunahing batayan sa pagiging maunlad o di maunlad ng isang kultura o lipunan. Tulad ng iba pang mga taliwas na teyoriya ng mga taga-labas tungkol sa mga Asyano, binigyang paliwanag ang penomenong ito sa kanilang pagtingin na “stagnant”, o di halos nagbabago ang mga kultura sa Timog Silangang Asya. Ang konklusyon na ito ay batay at ayon na rin sa karampot na kasangkapang yari sa bato na natuklasan sa rehiyon kabilang na ang Pilipinas, kung saan ang mga ito ay bagkos tinatayang napakasimple at gamit lamang sa mga pansamantalang pamamaraan o “expedient technology” at hindi ipinaunlad o binabago sa mga susunod na gamit:

Kawayan sa Musika: Espiritu, Teknolohiya at Ugnayang Pantao

The so-called Southeast Asian stone-tool tradition can be generally categorized as an expedient technology – tools made to perform immediate tasks at hand... These kinds of tools are seldom modified or retouched.” (Mijares, 2002)

Ngunit ayon na rin sa ilang maramdaming agham, hindi kinailangang paunlarin pa ang mga kagamitang bato sapagkat higit na mahusay at epektibo and kahoy at kawayan sa gawaing pangkabuhayan sa lugar na ito, kung saan ang buong kapaligiran ay sagana sa mga tanim na ito. Ayon muli kay Mijares,

He [Karl Hutter] suggested that the relative simplicity of stone tools in the region was due to environmental and functional variables... Among the relevant environmental factors in Southeast Asia is the presence of organic materials such as bamboo and rattan, which can be easily shaped to perform a number of tasks, including use as weapons.

Geoffrey Pope theorized that the early Asians relied on bamboo for much of their technology. At first I envisioned bamboo as a kind of icon representing non-lithic technology. I now think that bamboo specifically must have been an extremely important source. This was not, in my opinion, because appropriate rock was scarce but because tools would have been efficient, durable, and highly portable. (Mijares, 2002)

Bagamat hirap ang mga arkeyologo na patunayan ang ganitong teyoriya sa kawalan ng maraming ebidensiya na tumatagal sa pagdaan ng mahabang panahon, ang isang agham na nagngangalang Chester Gorman na nanaliksik sa “Spirit Cave” sa Thailand ay nakatuklas ng maraming uling ng kawayan na nagudyok sa kanyang sulatin ang sumusunod:

The presence of relatively large quantities of bamboo charcoal indicates the cultural importance of bamboo, perhaps as a tool material, though exact usages remain unknown. (Mijares, 2002)

Lalo pa itong pinagtibay ng sulatin ni Wessing:

Bamboo seems to grow everywhere and the peoples of Southeast Asia have been characterized as having bamboo cultures. Bamboo serves as building material, in crafts and household utensils, and as irrigation pipes, leading water into households and fields. Even

the word by which we know it comes from Southeast Asia – the Malay “bambu”. (Wessing, 1998)

Sa mga ulat na ito, napapatunayan na ang kawayan ang siyang naging kapalit o kahalili ng bato at teknolohiya ng bato - simbolo ng kaunlarang pangkultura ng mga sinaunang kalipunan sa kanluran at iba pang lugar sa mundo. Bagamat mukhang nakakulong sa materyal na bagay-bagay at matatandang ebidensiya ang mga pagaaral ng mga arkeyologo, maipapalagay natin na ang ibang aspeto ng pamumuhay ay nagtataya sa kawayan (at hindi bato) bilang isang pinakamahalagang elemento sa pagsukat sa kaunlaran o antas ng pagkalinang ng isang lipunan. Sa konteksto ng humanismo, highit na makapangyarihan ang aspeto ng komunikasyon kaysa sa teknolohiya ng paggawa o ng pakikipagtunggali o pagkitil ng tao at hayop. Isa na nga sa mga aspetong ito ang komunikasyong pangtao na di gumagamit ng kataga o “non-verbal communication”.

Sa ganitong usapin, pahintulutan ninyong gugulin ko ang natitira pang mga sandali sa kasalukuyang panayam upang talakayin ang paksa ng ispirituwalismo, teknolohiya at komunikasyong pangtao kaugnay ng kawayan bilang pangunahing elemento at daan sa paguugnay ng mga ito sa kabuhayan sa Timog-Silangang Asya.

KAWAYAN SA MUNDO NG ESPIRITU

Bilang pambungad na palaisipan, tunghayan natin ang ilang kuro buhat sa sulatin ni Robert Wessing tungkol sa ispirituwalismo sa ating rehiyon:

“...People everywhere in the region believe the landscape is populated by spirits, the original owners of the land, water, and trees, and their cooperation is necessary for any enterprise... Important to the welfare of the people, and central to beliefs about rice, bamboo and water, is the spirits’ control over the fertility of the fields and crops... This fertility is sometimes seen as resulting from a marriage between the male sky and female earth... Bamboo is seen as embodying the forces of growth and fertility and is closely linked with water and rice.” (Wessing, 1998)

Habang binibigyang paliwanag ng mga ulat na ito ang paguugnay ng mundo ng mga espiritu at ng kalikasan, bumaling

naman tayo sa sangkatauhan at bigyan ng pansin ang pakikiugnay ng mga katutubong Asyano sa kapaligirang pisikal at metapisikal. Ayon muli kay Wessing:

“The spirits are related to humans: some people maintain that they originally were one group, which differentiated into humans and spirits. Natural spirits are one category, and ancestors are another; living humans are seen as embodied spirits...”. (Wessing, 1998)

Sa ganitong konteksto ibig kong talakayin ang isang natatampok na pamamaraan kung saan ang sangkatauhan ay luminang ng kakayahan na makiisa sa kanyang kapaligirang ispiritwal at materyal. Sa hanay ng iba’t ibang uri ng pagpapahiwatig ng makataong diwa at damdamin sa pamamagitin ng masining na wika, isa na rito ang tinatawag nating musika o sining ng tunog.

Ayon sa katutubong pananaw, may dalawang uri ng komunikasyon kung saan ang tunog ang siyang pangunahing elemento ng pakikiugnay: ang komunikasyon sa mga espiritu at ang komunikasyong pangkapwa-tao.

Atin munang talakayin ang unang paksa: ang pakikiugnay sa mundo ng mga espiritu, kasama na ang buong kalikasan at kalawakan o *space*.

PALATUNUGAN AT MUNDO NG MGA ESPIRITU

Sa mga sinaunang panahon bago pa dumating at naitatag ang mga relihiyon tulad ng Islam at Kristiyanismo, ang mga gong at mga singtulad na instrumento ay eksklusibong maririnig lamang sa mga ritwal bilang pagsasatupad ng ugnayan ng tao at ng mga espiritu. Dalawang mahahalagang kakayahan ang tinataya ng katutubong paniniwala na nagagampanan ng gong: 1) nakakaabot at nakalalagos ito sa daigdig ng mga espiritu, 2) nakapaglalakbay ito sa lawak ng alanga-ang at malalayong lugar at kapaligiran. Sa ganitong palaisipan, hindi mahalag na magkaroon o magtakda ng isang pamantayan sa laki o tono ng mga gong, kundi maranasan ang bisa ng tunog nito na pumukaw sa atmospera, maging sa kalangitan o sa kalikasan. Sa mga sinaunang repertoryo ng tugutgan ng gong sa bulubunduking Mindanao halimbawa, binibigyang halaga ang tunog ng pinakamababang tunog ng gong na siyang ginagamit upang lumikha

ng tuloy-tuloy na hugong o “drone”. Sa sumusunod na halimbawa, makikita natin sa iba’t ibang tagungguan buhat sa Silangang Mindanao, na may mga natatanging ngalan ang *bandilan* o *bandiran* (pinakamalaking gong) at ilan pang suplementong gong tulad ng *pagunsaran* o *ponsadan* (unang gong), *pantuban* o *po’a* (panglawang gong). Ang susunod na may ngalan ay ang pinakamataas at pinakamataginting na gong - ang *patulos* o *patulusan*.

Ano naman ang kinalaman ng kawayan dito sa ganitong daloy ng usapan?

Sa di ilang halimbawa, maraming mga instrumento na gawa sa kawayan, maging sa mga uring hinihipan, o may bagting, at pinapalo, ang nakakapagsilibing kapalit o alternatibo sa iba’t ibang instrumento na yari sa tanso at iba pang sangkap, kung saang mga pagkakataon, ang uri, lakas at kapangyarihan ng tunog at hindi ang tono o dami nito ang siyang nangingibabaw na katangian. Buhat sa Kordilyera, sari-saring instrumentong yari sa kawayan ng tinutugtog bilang kapalit ng mga gong na yari sa tanso. Ilan na rito ang *bungkaka*, *tambi*, *saggeypo* at *patang-ug*. Sa gawing Timog naman, ang ilang halimbawa ay kinabibilangan ng *tamlang agung* ng mga Maguindanao, kung saan ang tunog ng ilang hibla ng kawayan ay ipinalalagay na kahalili ng malakas na tunog ng *agung* na pangkaraniwang yari sa metal o tanso. Isa pa ay ang *kendang* ng mga Yakan. Sa halip na gamitin ang tambol na yari sa balat tulad ng dabakan o ng *kendang* ng gamelan sa Indonesya, ang *kendang* ng mga Yakan ay yari sa kawayan na binaak, na siyang nagsasanhi ng isang kakaiba at basag ngunit nakatitigatig na tunog. Ang tunog na ito ay siyang nagsisilbing hugong pangritmo o “rhythmic drone” sa buong pangkat ng tagungguan.

Ang tunog ng kawayan bilang “rhythmic drone” ay ginagamit din ng mga Yakan sa instrumentong pang-agrikultura na tinatawag na *kwintangan kayu*. Ang *kwintangan kayu* naman ay yari sa limang biyas ng kahoy na iba’t iba ang haba at isang mahabang putol ng kawayan sa itaas ng mga ito. Ang *kwintangan kayu* ay karaniwang sinasabit sa sanga ng puno sa harapan ng bukirin. Tinutugtog ito ng walang humpay buhat sa pagpunla ng buto ng palay hanggang sa pagusbong ng mga ito bilang mga dahon ng bigas.

Sa Sunda naman at Kanlurang Java, ang tunog ng angklung ang siyang nagbibigay aliw sa diyosa ng bigas, at nakapaghihimok

sa diwata na magdulot ng masaganang ani. (Wessing) Kung minsan naman, nagbabaon ang mga magsasaka ng kawayang may mga butas, upang pagihip ng hangin, ang nilikhang tunog nito ay magpapaligaya sa espiritu ng bigas.

Ang sari-saring halimbawang nabanggit dito ay pawang nagtataya sa kawayan bilang isang bagay na maaaring pagmulan o pagkalikhaan hindi lamang ng katangitanging tunog kundi mga tunog na napapalooban ng kapangyarihan. Sa kaso halimbawa ng *kwintangan kayu*, ang tunog ng mga kahoy at kawayan ang siyang pinagmumulan ng buhay, sigla at lakas ng mga pinunlang butil upang magbanyuhay ang mga ito sa hugis ng tanim. Buhat pa sa simula, kinikilalang ang buhay at espiritu na nilikha ng tunog ay mananatili sa loob ng bigas hanggang ito ay kainin o gawing alak pang-ritwal kung saan ang espiritu nito ay sumasanib sa tao at sa kalikasan.

Sa ibang dako naman, ang halos nakabubulabog na tunog ng mga panghukay na kawayan tulad ng *balawang paikutan* ng mga Iraya Mangyan (Baes), o ng *kopak-kopak* ng Yakan at *taba-taba* ng mga Subanun ay pawang maririnig sa kaparangan hindi lamang upang bugawin ang mga di kanais-nais na ibon at hayop kundi na rin sa paggamit ng tunog nito upang bigyang buhay ang buong kapaligiran na siyang tatanggap sa mga ipupunlang butil, tulad ng gamit sa *kwintangan kayu* ng mga Yakan. (Halimbawa)

Sa hanay ng iba pang instrumento, ang *balingbing* o *bungka* ng ilang kalipunan sa Cordillera ay tinutugtog upang magtaboy ng mga masasamang espiritu, habang naglalakad o dumadaan sa mga masukal at mapanganib na landas. Pangkaraniwang higit sa dalawa o tatlong tao ang tumutugtog ng pinagugnay-ugnay na ritmo at tono, at bumubuo ang mga ito ng isang paulit-ulit na balangkas ng himig.

TEKNOLOHIYA AT KOMUNIKASYONG PANGTAO

Sa kabila ng kapangyarihan na dala ng tunog ng kawayan sa pakikipagugnay sa kalikasan at sa mundo ng mga espiritu, ang isa pang mahalagang dimensiyon ng kawayan bilang elemento sa larangan ng palatunugan at musika ay ang gamit nito bilang materyal sa komunikasyong pangtao kaugnay ng teknolohiya.

Ayon muli sa katutubong pananaw, ang komunikasyong pang-tao – tulad ng panliligaw, pag-aliw sa sarili at ng mga kaibigan, pagpatulog ng bata, tugtugan panlipunan at mga paligsahan, atbp. - ay isinasagawa sa mga tunog na sa isang bahagi ay hinubog sa pamamagitan ng teknolohiya at kaalamang materyal at pisikal. Maging sa tinig o sa pagtugtog ng mga instrumento, ang komunikasyong pang-tao ay napapasailalim sa mga alituntunin ukol sa mga balangkas tulad ng mga tono at himig, kasama na ang pagsukat sa mga parametro ng tunog tulad ng tining o *pitch*, haba, ritmo, mga pagitan ng tunog o *interval* - mga elementong bumubuo sa isang uri ng wika o lengguwahe na may pansariling kahulugan at katangian. Ang mga elemento tulad ng eskala at interbal ay naisasakatuparan sa pamamagitan ng paggamit ng teknolohiya sa paggawa ng mga instrumento at sa aktuwal na paglikha ng musika. Sa mga sumusunod na talakay, ibig ko ring bigyang pansin ang dalawang kaugnay na usapin: 1) ang katangian ng kawayan bilang isang materyal na bumabagay at umaangkop sa iba't ibang pangangailangan pangkomunikasyong pangtao, at 2) ang paggamit ng teknolohiya na umaangkop sa pangangailangang pangkomunikasyon at likas na kakayahang pangtao.

Tunghayan natin ang ilang halimbawa na buhat sa pananaliksik ng mga batikang musikologo.

Ayon sa pagaaral ni Jose Maceda, ang ating pinagpipitagang kompositor at musikologo, ang paggawa ng mga plawtang gawa sa kawayan ay may sinusunod na pamamaraan batay na rin sa dimensiyong pisikal ng kawayan at ng dimensiyong pisikal at kagustuhang tunog ng tagagawa o gumagawa. Sa ganitong usapin, ang haba at laki ng kawayan na puputulin ay sasangayon sa hanap na katangian ng tunog ng magaari ng instrumento – kung mababa o mataas na tunog, manipis o makapal, atbp. Ang unang tipaan na bubutasin ay tinatakda sa gitna ng kabuuang haba ng buho, kung saan ang butas na ito ay nakalugar sa ilalim ng instrumento at nakaukol sa hinlalaki ng isang kamay. Ang butas na ito ang lumilikha ng tunog ng okataba. Ang mga susunod na butas ay susukatin buhat sa naunang butas batay sa sukat ng kabilugan o *circumference* ng buho. Buhat dito, ang mga pagitan ng mga sumusunod na butas ay susukatin ayon sa lapad ng dalawa o tatlong magkadikit na daliri ng kamay (hintuturò at hinlalatò, o buhat sa hintuturò hanggang palásingsingan). Bagamat ang paggawa ng mga hinihipang instrumentong pang-himig o “*melody instrument*”, ay may mga sinusunod na alituntuning pangteknolohiya,

ang mga bungang tunog nito - kasama na ang mga parametro ng tining at pagitan ng tono - ay hindi nakabatay sa iisang pamantayan tulad ng tinatawag na *fixed temperament* sa musikang kanluranin, kundi sa mga indibidwal na pandinig at pisikal na pansukat ng gumagawa o di kaya ay nang nagmamayari nito. Sa ganitong lagay, masasabi nating ang pagkakaugnay ng teknolohiya at ng tao at ang magsinghalagang ambag ng bawat isa tungo sa katubusan ng komunikasyong pangmusika ay binibigyan ng katuparan ng kawayan. Dito rin natin masasalamain ang gamundong pagkakaiba ng teyoriya ng musika sa kanluran at sa timog-silangan, kung saan sa una ang tao ay mistulang alipin ng umiiral na pamantayan sa teknolohiya, samantalang sa pangalawa naman ay napapatunayan ang dinamikong ugnayan ng tao at teknolohiya na walang katapusang lumilikha ng mga sariwang palatunugang pangkomunikasyon.

Ang isang higit na komplikadong instrumento ay ang *kehaen*, organong pangbibig na matatagpuan sa Laos at Hilagang-Silangan ng Thailand. Nahahawig ito sa ating *divdiv-as* at maituturing na pinsan ng *sheng* at *sho* ng Tsina at Hapon. Ang *kehaen* ay binubuo ng anim hanggang labinganim na tambo o *reed* na humigit kumulang isang metro ang pinakamahabang putol. Bagamat ang kanyang pagtono ay may hawig sa eskala menor ng musikang kanluranin sa lawak na dalawang oktaba, ang kanilang pagkakahayan ay hindi sumusunod sa iisa o anumang huwaran. Ayon kay Miller, higit na mahalaga ang pagkakasusunod-sunod nito sangayon sa madaling pagtipa ng mga daliri:

“...the pitches parallel the piano’s a to a”, but their physical arrangement follows no recognizable pattern. Instead the pipes have been arranged to facilitate the fingering and to avoid the technical problem of playing three consecutive pipes.” (Miller, 1984)

Isa pang kakaibang aspeto ng teyoriya ng musika ng *kehaen* ay ang kanyang kakayahang sumunod sa ano mang taas o baba ng tono ng iba’t ibang manganganta na kanyang sinasaliwan dahil sa kanyang paggamit ng mga *mode* na walang *semitone* o “anhemitonic”.

Ang ilang katangian ng *kehaen* ay taglay din ng isa pang katutubong instrumento sa Pilipinas: ang *kolitong* o *kulibet* ng mga taga-Cordillera na kamag-anak din ng *saluroy* at *togo* ng mga lumad sa Mindanao. Sa prinsipyo ng pagkakahayan ng mga kuwerdas na inukit buhat sa mismong katawan ng kawayan, walang sinusunod itong eskala o magkakasunod na tono, o di kaya ay mga eksaktong

sukat sa pagitan ng mga kuwerdas. Sa halip, isinasaalang-alang dito ang ginhawa ng mga daliri sa pagtugtog ng musika. Ayon kay Maceda:

“Strings on the ‘front’ side of the tube fit well the thumbs which pluck these strings while the other strings on the ‘back’ side of the tube fit the long fingers of each hand” (Maceda, 1981)

Sa instrumentong ito, halos walang sinusunod na mga eksaktong tono, maliban na sa mga nakagawian o tradisyunal na himig, sapagkat sa mismong yari ng *kolitong*, maaaring lumikha ng iba’t ibang tono sa pamamagitan ng paghigpit o pagluwag ng mga bagting sa pamamagitan ng pagurong ng mga kalso.

PANGWAKAS

Ang ilang halimbawa na ating natunghayan ay pawang nagpapahiwatig ng ilang mahalagang aspeto sa musika sa Timog-Silangang Asya, kung saan ang kawayan ang pangunahing materyal na nagsisilbing kasangkapan ng teknolohiya upang lumikha ng makahulugang tunog sa larangan ng komunikasyong pang-tao. Sa pamamaraan ng paggamit ng teknolohiya, mahalagang isipin na ibinabagay at isinusunod ang paggamit na ito sa kakayahan at kagustuhan ng mga indibidwal na tao sa halip na magtalaga ng iisang pamantayan para sa lahat.

Sa kabila ng aspetong ito, kasinghalaga o higit na mahalagang pagisipan sa kasalukuyang paksain ang gamit ng kawayan sa larangan ng palatunugan na nagsisilbing tulay sa gitna ng mundong pisikal at mundo ng mga espiritu. Ang kabuuan ng ganitong palaisipan ang nagtataya sa kawayan bilang isang katangi-tanging kasangkapan sa buhay ng tao at lipunan, sa lawak ng kondisyong pangmusika at pangestetika na sinasaklaw ng ekspresyong binibigyang katuparan nito – buhat sa pagdaraos ng mahiwaga at kagilagilalas na mga ritwal na pumupukaw sa daigdig ng mga espiritu hanggang sa pinakatahimik at pinakamatalik na pahiwatigan ng mga tao sa isa’t isa. Bukod dito, nabigyan pansin din ang mahalagang katangian ng kawayan na bagayan ang ano mang pangangailangan sa ugnayang pangmusika, at gayon na rin sa marami pang bahaging ginagampanan nito sa buhay, kultura at lipunan.

Sana’y ang maikling talakay na ito ay makapagpaibayo pa ng mga karagdagang pananaliksik sa iba’t ibang aspeto at dimensiyon ng mga instrumentong gawa sa kawayan pati na sa kabuuang paksain sa larangan ng organolohiya sa Timog-Silangang Asya.

**Kawayan sa Musika: Espiritu,
Teknolohiya at Ugnayang Pangtao**

Kwintangan Kayu

Kendang

Santos

Bungkaka

Khaen

Togo

Kolitong

REPERENSIYA

- Dioquino, Corazon C. (ed.) *Poster Set of Philippine Musical Instruments*. Quezon City: University of the Philippines College of Music, Department of Music Research, 1988.
- Maceda, Jose. *A Manual of a Field Research with Special Reference to South-east Asia*. Quezon City: UP Department of Music Research, 1981.
- _____. *Gongs and Bamboo*. Quezon City: University of the Philippines Press, 1998.
- Mijares, Armand Salvador B. *The Minori Cave Expedient Lithic Technology*. Quezon City: University of the Philippines Press, 2002.
- Miller, Terry. "Khaen", *The New Grove Dictionary of Musical Instruments*. Vol. 2. Ed. Stanley Sadie. London: Macmillan Press Limited, 1984.
- Santos, Ramon. "Mindanao Highland Music." Final Report. National Research Council of the Philippines, 1997.
- _____. "Rice and Music", *Rice and the Seven Arts*. Ed. Paul Blanco Zafaralla. Los Baños: Asia Rice Foundation, 2004.
- Wessing, Robert "Bamboo, Rice, and Water," *Garland Encyclopedia of Music: Southeast Asia*. Ed. Terry Miller and Sean Williams. New York and London: Garland Publishing, Inc., 1998.

Ramón Pagayon Santos is a composer and musicologist. His works have been featured in major festivals and concerts in the Americas, Europe and Asia. In the field of Musicology, he has undertaken researches not only in Philippine and Asian contemporary music, but also studied Javanese gamelan music and dance and Nan Kuan, and engaged in continuing field studies of Philippine traditional music such as the musical repertoires of the Ibaloi, the Mansaka, Bontoc, Yakan, and Bobolano. His writings have been published in major national and international journals, books, and encyclopedias, such as the *Garland Encyclopedia of World Music*, the *CCP Encyclopedia of Philippine Art*, *The Musics of the ASEAN* (editor and writer), and *The New Groves Dictionary of Music and Musicians*. He has also produced a number of CD's and video documentaries.